హారావళి.

(రెండవసంపుటము.)

ఇది

వేంకటపార్వతీశ్వరకవులచే

రచియింపఁబడినది.

మొదటికూర్పు.

ఆంధ్రప్రచారిణీముద్రాక్షరశాలలో

ముద్రింపఁబడినది.

నిడదవోలు.

౧౯౧౪.

పోస్టేజి గాక.

శ్రీరామచంద్ర.

హారావళి.

ద్వితీయభాగము.

అక్షరగీతము.

ఎంచఁగారాని శబ్దప్ర • పంచమందు
వేఱువేఱుగూపంబుల • వెలయునీదు
విమల పదములనాత్మభా • వించుచుందు
మనిశమును మాకుఁదోఁడ్పడు • మక్షరంబ!
మహితమైయొప్పు రుద్రాక్ష • మాలకన్నఁ
పేరుఁగాంచిన ముత్యాల • పేరుకన్నఁ
గొప్పచూపెడు రతనాల • కోవకన్న
నెందు నక్షరమాలిక • యే ఘనంబు.
దైవదత్తంబులైన వే • దంబులకును
ధర్మవిహితంబులైన శా • స్త్రంబులకును

న్యాయరూపంబులా పురా ♦ ణంబులకును
మూలమగునది యక్షర ♦ మాలగాదె?
అఖిలమైన జగద్వ్యాప ♦ హారమునకు
సకలమైన ప్రపంచ వి ♦ జ్ఞానమునకు
వివిధమైన మనోభావ ♦ వివరమునకు
నిరత మాధారమైన ద ♦ క్షరముకాదె?
ఒక్కటై యొక్కరూపునొం ♦ డొంటిఁగలసి
వేఱుపోలిక నందుచు ♦ వివిధగతుల
వలన వివిధాకృతులఁదాల్చి ♦ నరలుచుండు
నట్టి యక్షర తత్త్వంబు ♦ నరయవశమె?
ధరణిలో నామరూపభే ♦ దంబులైన
సకలజీవ భావంబులు ♦ సకలలోక
గతులు, సకలేప్సితార్థ సం ♦ తతులుఁదుదకు
నక్షరమునందె సంక్రాంత ♦ మగునుగాదె?
నిత్యమై, నిర్మలంబయి ♦ నిశ్చలమయి
నిఖిలమున కాదియై వర్ణ ♦ నీయమైన
ప్రణవమోంకార రూపశ ♦ బ్దంబుగూడ
మఱిమఱింజూడ నక్షర ♦ మయమెకాదె?
ప్రకృతి నన్యోన్యవస్తు సం ♦ పర్కకలన
నాకృతి గుణంబులకు భేద ♦ మైనయట్లు

లీలనన్యోన్యదర్శన ♦ మైత్రీశనమున
నర్థఫలసిద్ధులకు భేద ♦ మగుచునుండు.
ప్రకృతి రూపంబుఁగని పర ♦ బ్రహ్మమూర్తి
యఖిల భావంబులకును దా ♦ నైనయట్లు
గ్రంథ రూపంబుఁగాంచి య ♦ క్షరచయంబు
నఖిలభావంబులకును దా ♦ నగుచునుండు.
ఆకసమునుండిపుట్టిన ♦ యట్టిశబ్ద
మాకసమువోలె నీరూప ♦ మగుచునుండు
నక్షరంబునఁబుట్టిన ♦ యట్టిశబ్ద
మక్షరాకృతితో నిత్య ♦ మలరుచుండు.
ధారుణి, నదీప్రవాహాప్తి ♦ సారవంత
మర్థవంతము, ఫలవంత ♦ మైనయట్లు
భావమక్షరసంస్ఫూర్తి ♦ వలన సార
వంత, మర్థవంతము, ఫల ♦ వంతమగును.
వికలితనదీతరంగ మా ♦ లికలలోనఁ
బ్రకటితాక్షర రూపమా ♦ లికలలోన
శబ్దములెపుట్టు నైన న ♦ క్షరభవంబు
లైనశబ్దంబులేసుమీ ♦ సార్థకములు.
వివిధమతములవారిచే ♦ వివిధరూప
భావముల బ్రహ్మమర్చింపఁ ♦ బడినయట్లు

వివిధభాషలం దెచే • వివిధరూప
భావముల నక్షరము నాఁడ • బడుచునుండు.
ఆత్మనిర్వృతికో, పర • మాత్మసేవ
నరయుటకొ, పరమాత్మ తా • నగుటకో యికొ
సంతరింపంగఁదగిన వి • జ్ఞానమునకు
సాధనంబైనదల్ల య • క్షరముకాదె?
ఒకనిఁబ్రేమించి తనుకీర్తి • నోముటకును
నొకనిఁగోపించి తనుకీర్తి • నొంచుటకును
వలఁతియైయున్న నరపాల • వసునిచేతి
కలమునకుఁ గల్గుశక్తియ • క్షరముకాదె?
జగతిఁబుట్టింప, రక్షింప • సమయఁజేయఁ
గర్తకర్తక్రియాశూన్య • గతివెలుంగు
పరమతేజంబు నక్షర • వాచ్యమొకద!
ప్రకృతిజీవులలోన నీ • శ్వరునివెనుక
నిలువఁబడియున్న మానవ • కులము నెల్ల
నెలమిఁబై మెట్టునెక్కింపఁ • గలుగుటకును
సాధనంబైన దక్షర • జ్ఞానమొకద!
సృష్టికర్తకు నీజగ • త్సృష్టివేళఁ
దత్తముచిత్తవిజ్ఞానంబు • దనరఁజేయు
నేమహాశక్తి? యట్టివా • ణీమతల్లి

యక్షరాకృతియే గదా ♦ యరసిచూడ !
నీలములు, రత్నములు, గుణ ♦ నియతిఁజేసి
ప్రబలియును నలంకార మా ♦ త్రముగాని
సార్థకమ్ములు, నుతపర ♦ మార్థకములు
నైన యక్షరవర్ణతు ♦ ల్యంబులగునె ?
అక్షరంబీజగద్వ్యవ ♦ హారమునకు
నెన్నియొ పదంబులను సృష్టి ♦ యించుచుండ
నల పరబ్రహ్మలోకయా ♦ థార్థమనుచుఁ
బ్రాణికోక కొన్నియొసఁగుటే ♦ పాటిఘనత.
విశ్వమెల్లను వార్తచే ♦ వెలయుచుండు
వార్తవెలయును పత్త్రికా ♦ వ్యాప్తివలన
పత్త్రికాస్ఫూర్తియక్షరా ♦ వాప్తిఁగలుగుఁ
గాన నక్షరమే జగ ♦ త్కల్పకంబు.
అక్షరమువాణికాధార ♦ మగునొ ? వాణి
యక్షరంబున కాధార ♦ మగునొ ? యక్ష
రాకృతియె వాణియొ ? యెఱింగి ♦ యానతిండు
సదమ లాక్షర తత్వవి ♦ జ్ఞానులార !

కవిగీతము.

[illegible]ాలమునఁ గవి • కవితవలన
[illegible]దుట • గలుగుచుండుఁ
[illegible]లిత మధురవ • స్తువులు లేవు
[illegible]లిన ధన్యమా • నవులు లేరు.
[illegible]లశ • బ్దములఁ గూర్చి
[illegible] ధకా • ర్థములఁ గూర్చి
[illegible]మోద మధురభా • వములఁ గూర్చి
[illegible]రసదలం • కృతులఁ గూర్చి
[illegible]క్తసు మధుర • ధ్వనులు సెలఁగ
[illegible]సుకుమార • శయ్యలలర
[illegible] చాతురీ • రీతు లెసఁగఁ
[illegible] వివిధక • ల్పనలు వెలయఁ
[illegible] మెఱుపులు • మెఱసినట్లు
[illegible] సోనలు • గురిసినట్లు
[illegible] సౌరభమెల్లెడ • దొరసినట్లు
[illegible]తమై మానితంబైన • మనసుతోడ
[illegible]మై పావనంబైన • పల్కుతోడ

విమలమై విస్ఫుటంబైన • వృత్తితోడ
దివ్యమై ధీయుతంబైన • దృష్టితోడఁ
బదములు నిరర్థకంబులై • కదురకుండఁ
బాదలు రసభావములు చెక్క • చెదరకుండ
సుస్వభావ మాధుర్యంబు • సుడియకుండఁ
గావ్యదోషంబు లెంతయు • గవియకుండ.
భావముఁ గరంచు దృశ్యకా • వ్యములనైనఁ
జవులఁ బుట్టించు శ్రవ్యకో • శములనైనఁ
దానవర్ణాళిఁ జాలుప • ద్యములనైనఁ
దారహారాళిఁ జాలుగ • ద్యములనైన
మహితగతిని వ్రాయుమా! వ్రాయు • మా! కవీంద్ర!
ప్రకృతి నీతోడునీడయై • పలుకుచుండె
స్వప్నచిత్రగల దంతె • చాలు నీకుఁ
గావ్యనిర్మాణమునఁ బరి • కరము లరసి
చూచుకొన నేల? కవితనీ • సొమ్ముకాదె!
భావనాబల మున్నది • ప్రకృతియున్న
దిష్టముండినఁ బదముల • కేమి కొఱఁత?
వారిదవిహారనగ శృంగ • పదము లరసి
స్వాదు జలపూర్ణనదనదీ • పదము లరసి
పంకజామోదకాసార • పదము లరసి

ఫలభరిత దివ్య కేదార◆పదము లరసి
సదమల స్నిగ్ధ సైకత◆పదము లరసి
పావనతపోవనాశ్రమ◆పదము లరసి
భవ్యతరమందిరారామ◆పదము లరసి
భవనగోపుర పట్టణ◆పదము లరసి
సార్థకంబుగ భావించి◆సరసకావ్య
మొకటివ్రాయుము! వ్రాయుము! ◆ సుకవిచంద్ర!
సమదకోకిల కలకూజి◆తములలోనఁ
బ్రముదిత మయూర కేకార◆వములలోనఁ
బంజరశుకీశుకానులా◆పములలోన
సుమసమారోహ దళిశింజి◆తములలోన
పక్షపాద ప్రచారార◆వములలోనఁ
దుములకల్లోల జలధిఘో◆షములలోన
ధరణిధర నిర్ఝరప్రపా◆తములలోన
విమలతటినీ తరంగవే◆గములలోన
సుమధురానిల సంచాల◆నములలోనఁ
దరుణకాదంబినీ గర్జి◆తములలోనఁ
బ్రకృతి యవ్యక్తమంజుల◆ధ్వనులు నెఱపి
వినుచునున్నది చెవియొగ్గి◆వినుము! వినుము!
రమణ నొక[illegible]రి నీలాంబ◆రంబుఁదాల్చి

హారావళి.

చెలఁగి యొకసారి వెన్నెల♦చీరఁ దాల్చి
పొసఁగ నొకసారి మంచుమే♦లుముసుఁగుఁ దాల్చి
లీల నొకసారి మేఘమా♦లికలఁ దాల్చి
ప్రీతి నొకసారి చుక్కల♦పేరు దాల్చి
పరఁగ నొకసారి క్రొన్నెల♦వంకఁ దాల్చి
వరుస నొకసారి సస్యగ♦ర్భంబుఁ దాల్చి
సరస నొకసారి బాలభా♦స్కరునిఁ దాల్చి
గడియకొకరీతిగా నలం♦కార సరణి
నెఱపుచున్నది ప్రకృతినీ♦నికటమందు
లసదలంకారముల లక్ష్య♦లక్షణములఁ
దెలిసియుంటి విఁకేమి కా♦వలయు నీకు ?
కమ్రపుష్పాడి నెత్తావి♦గుమ్మరించి
వేగుఁబోకలఁ దెమ్మెరల్♦వీచునపుడు
ప్రౌఢకాంతల ప్రణయకో♦పములు దీరఁ
గొక్కొరోయని తొలుకోడి♦కూయునపుడు
కాఱుచీఁకటి గుంపులఁ♦గడలఁ ద్రోసి
తూర్పునఁబ్రభాతకాంతులు♦తోఁచునప్డు
నుదయశైలంబు మాటున♦నుండి బాల
సూర్యుఁడల్లనల్లనఁ దొంగి♦చూచునప్డు
నరుణకిరణంబు లల్లనఁ♦దరులమీఁద

నలరుపవడంపుఁ దీవల♦నల్లునపుడు
ప్రకృతికాంత ప్రసన్నభా♦వంబుఁ దాల్చి
కలవిహంగమ రుతములఁ♦గులుకునపుడు
విమలమా నీహృదంతరా♦ళమున నెన్ని
యెన్నియూహలు తట్టునో♦యెవరి కెఱుక?
కలికి చూపులనెంత రా♦గంబు గలదొ
వెలఁది నవ్వులలో నెంత♦చలువ గలదొ
విరిశరంబులలో నెంత♦చుఱుకు గలదొ
కాంచి తెలుపంగ వలఁతినీ♦కవిత గాదె!
సమయ సముచిత నవరస♦స్యందనమున
హృదయ కేదారముల నెల్లఁ♦బదను చేసి
లలితనీతి బీజంబులఁ♦జిలుకరించి
మొలకలెత్తింపఁగాఁగృషి♦సలుపుమయ్య!
నీతితత్త్వబోధకుఁడవై♦నెగడునపుడు
తోఁచినన్ని తోవల నీవు♦దూకవచ్చు
లేదు నిర్బంధమనఁగనీ♦లేఖినికిని
కలదుగాదె "నిరంకుశాః♦కవయ" యనుట
వెలయు ప్రకృతికిఁ బరిమితి♦కలదుగాని
భావనాప్రకృతికి లేదు♦పరిమితిభువి
భావవీథి యనంతమై ♦ పరఁగుఁగాన

హారావళి.

వివిధగతులఁ జరింపుమీ కవివరేణ్య!
నిస్తులంబగు నీలేఖినీముఖంబు
కలుషపూర్ణమషీరసకలితమయ్యు
నవరసంబులఁ జిల్కుచున్నది సతంబుఁ
గృతులచే పట్టుగలవారి కేమికో అంత?
నీమనోభావముల నెల్ల నేర్పుమీఱ
సతురాకృతి విలసిల్లునట్లు చేసి
మనసువెంబడి నీదులేఖిని చరింపఁ
గలము గావునఁ గవితపైఁ దలపుఁ జేసి
ప్రకృతితత్త్వరహస్యనిర్ణయము చేసి
యఖిలవస్తుగుణంబుల నవధరించి
వివిధరూపస్వభావముల్ విశదపఱచి
దేశకాలపాత్రంబులఁ దెలియఁ జెప్పి
సనయదుర్నయగతులఁ బోధనము చేసి
కష్టసుఖసంతతుల నెల్ల గణనఁ జేసి
పాపపుణ్యకర్మంబులఁ బరిగణించి
యనుపమపవిత్రచరితంబు లనువదించి
సకలవిధ్యుక్తధర్మముల్ సంతరించి
సర్వశాస్త్రముల్ బోధింపఁ జాలఁ గలవు
సర్వధర్మముల్ వివరింపఁ జాలఁ గలవు

సర్వశక్తులు గలిగింపఁ • జాలఁగలవు
సర్వశుభముల సమకూర్పఁ • జాలఁగలవు
జగతి నీమాట మీఁదుగా • జరుగుచుండు
జగతి నీచేత సస్వర్థ • మగుచునుండు
జగతి నీచూపుతోఁ బ్రవనే • చనుచునుండు
జగతి ధన్యుండనంగ నీవె • సత్కవీంద్ర!

కావ్యగీతము.

సుకవిమూర్ధన్యభావబో • ధకములైన
లలితసూక్తులనక్షరం • బులుగఁజేయు
నిస్తులంబైన వరలేఖ • నీముఖంబు
సుప్రసన్నప్రభావంబుఁ • జూపుఁగాక!

రథ్యములఁ దోలిదినరాజు • రథముఁద్రిప్పి
మహిజనంబుల వడఁకించు • మంచువిప్పి
తరువరంబులజీర్ణప • త్త్రములదూసి
విశ్వమెల్లడనాశల • వెలయఁజేసి

వత్సరముతోడ శిశిరంబు ♦ వదలిపోవ
విరిసరులతోడ నలరుఁదె ♦ మ్మెరలతోడఁ
దలిరుగొమ్మలతోడఁ గో ♦ కిలలతోడఁ
గమ్రపుష్పావళితోడ భృం ♦ గములతోడ,
వల్లరులతోడ నిత్యోత్స ♦ వములతోడ
మేలిదినములతోడ యా ♦ మినులతోడ
నల్లనల్లన మధుమాస ♦ మరుగుదెంచె ;
నైననేమాయె శాశ్వత ♦ మైనదేది ?
కాంచుచుండంగ నిదియును ♦ గడచిపోవు ;
నిట్టిశిశిరవసంతంబు ♦ లేమిలెక్క ?
యెన్నికల్పాంతరంబులె ♦ న్నెన్నియుగము
లెన్నియేండ్లెన్నియయనంబు ♦ లెన్నిఋతువు
లెన్నినెలలెన్నిపక్షంబు ♦ లెన్నిదినము
లెన్నిరేలెన్నియామంబు ♦ లెన్నిగడియ
లెన్నినిమిషంబులీరీతి ♦ నేగనవియొ ?
వడివడిగఁబోవుకాలప్ర ♦ వాహమందుఁ
బొడముసుడిగండములలోనఁ ♦ బడిమునింగి
పాంచభౌతికవస్తుప్ర ♦ పంచమెన్ని
యెన్నిమార్పులనందలే ♦ దింతదనుక ?
ఎట్టయెదుటనో, వెనుకనో ♦ యెఱుకపడి

యెఱుకపడకుండనో భువి ♦ జరగిపోవు
చున్నయీపరిణామంబు ♦ లన్నిటికిని
మనముగనఁజాలునానవా ♦ ళ్లను లిఖించి
ప్రకృతిచూపుచునేయుండు ♦ వికృతులిల;
భౌతికంబైనయట్టిప్ర ♦ పంచమునకుఁ
గేవలాదర్శనంబె నవ్వ ♦ భావికంబు
గాదిదానికి, మనమంత ♦ గాగ్రహింపఁ
గలమొ లేమోయనెడుశంక ♦ గలుగఁజాదు;
అరయఁగావ్యప్రపంచంబు ♦ నట్లుఁగూడ
సృష్టికాలాతిపాతంబు ♦ లట్టిమార్పు
లట్టిచిహ్నంబు లేపొడ ♦ కట్టుచుండు;
నైననుబ్రదర్శనంబున ♦ యుండెకాక
బోధనంబునఁగూడఁబ్ర ♦ బుద్ధమైన
దగుటఁగావ్యంబెవరణీయ ♦ మగునుగాదె!
పరమమైనసృష్టికావ్యప్ర ♦ పంచమందు
దర్శితములైనప్రకృతిచి ♦ త్రంబులెల్లఁ
గాలవాహినివడిలోనఁ ♦ గలసిపోక
యుండునప్పటికెప్పటి ♦ కొక్కగతిని;
నగరరాజమయోధ్యయె ♦ న్నటిదో ? పుణ్య
వనగిరినదీశతంబులె ♦ వ్వటివో ? సేతు

కేలన మేనాఁటిదో ? మహా ♦ జలధిలోని
లంక యెప్పటిదో ! నిష్క ♦ ళంకుఁడైన
పుణ్య శ్రీరామచంద్రుఁడే ♦ నాఁటివాఁడో ?
పరమసాధ్వీమహీజ యె ♦ ప్పటిదో ? ఖలుఁడు
పఙ్క్తికంధరుఁ డెప్పటి ♦ వాఁడో చూడ
నాస్థలంబులు మున్నటి ♦ యట్లె యున్న ;
తెలుపునా కాలమంతయుఁ ♦ దిరిగిపోయె
నాఁటివారొక్కరైననీ ♦ నాఁడు లేరు
కాని తత్తత్స్వరూపల ♦ క్షణము లెల్ల
నతుల కావ్యప్రపంచచి ♦ హ్నితములగుటఁ
గావ్యమునఁ బూర్వమెల్లెల్ల ♦ కాంచగలము.
ఉచితదేశంబులను దత్త ♦ దుచితరీతి
నుచితసమయంబులను దత్త ♦ దుచితలీల
నుచితపాత్రంబులను దత్త ♦ దుచితవృత్తి
నుచితభంగిఁ బ్రదర్శించి ♦ యుచితవచన
గతుల నుచితానుచితధర్మ ♦ తతుల నెల్ల
నెఱపి కావ్యప్రపంచంబు ♦ గఱపుచుండు.
ధర్మదేవతా నిర్మలో ♦ త్తమపవిత్ర
సుప్రసిద్ధానురూపవ ♦ చోమధురిమ,
శ్రీరమారమణీమణీ ♦ చిరదయార్ద్ర

పావనాలోకనాతిప్ర ♦ భావపటిమ,
ప్రియసతీహృదయాంభోజ ♦ విలసదతను
భావనిస్తులనిశ్చల ♦ ప్రణయమహిమ,
మోక్షలక్ష్మీమనోజ్ఞస ♦ ముత్సుకప్ర
భాసమానాభినుత మంద ♦ హాసగరిమ
మెల్లనొకచోటఁబడయంగ ♦ నెంతువేని
పడసినెమ్మదినలరారఁ ♦ గడఁగుదేని
నలరియనుభావములఁజొక్కఁ ♦ దలతువేని
చొక్కి పరమార్థము గ్రహింపఁ ♦ జూతువేని
నలఘుతరదివ్యవస్తుసం ♦ కలితమైన
కలితగుణభావవర్ణనా ♦ లలితమైన
లలితశబ్దార్థమధురసో ♦ చ్చలితమైన
చలదమేయాభినవరసో ♦ ల్లలితమైన
సరసకావ్యంబునొకసారి ♦ చదువుకొనుము!
తలుపుచాటున నిలుచుండి ♦ తమివెలార్చు
వలపుటిల్లాలినునుముద్దు ♦ పలుకువోలె
మెలపునంజేరికౌఁగిట ♦ నలముకొనిన
కలికిజవరాలి వగగుల్కు ♦ పలుకువోలె
నలసియలయించితలపించు ♦ నలవెఱింగి
కులుకుప్రాయాలి నెఱనీటు ♦ పలుకువోలె

నేదినీమానసము నెల ♦ యింపఁగలదో?
యేదినీయాత్మకానంద ♦ మీయఁగలదో?
యేదితనతోఁడనిన్నెన ♦ యింపఁగలదో?
అట్టిసద్వస్తునిస్తులం ♦ బైనదాని,
నట్టినవరసబంధురం ♦ బైనదాని
నట్టిపరమార్థసాధనం ♦ బైనదాని
నెఱిఁగిసత్కావ్యముగ గ్రహిం ♦ యింపుమయ్య!
మించుసంసారజలధి దాఁ ♦ టించునావ
మంచిచెడ్డలగతు లేర్ప ♦ రించుత్రోవ
మానసికరోగములనెల్ల ♦ మాన్పుమందు
మహితదీప్తికరంబైన ♦ మంచివిందు
సరసకావ్యంబున నెనీకు ♦ దొరకఁగలదు.
పొదలుపరితాపమున మది ♦ చెదరునపుడు
దొరలుదుఃఖంబునసుదారి ♦ తోఁపనపుడు
వడఁకునెమ్మనికలసత ♦ వాడమునపుడు
జీవితమునందు నిస్పృహఁ ♦ జెందునపుడు
మదిఁగుదురఁజేసి, చల్లని ♦ మాటచెప్పి
కలఁకనెడలించి, ధైర్యంబు ♦ గలుగఁజేసి
తల్లిదండ్రులఁబోలి, పె ♦ ద్దలనుబోలి
యిష్టసఖుఁబోలి, ప్రాణనా ♦ యకునుబోలి

గణయతిప్రాసములగట్టి • గాఁగుదించి
పద్యములలోనఁ బద్యముల్ • పన్నుకొఱకె
ఓష్ఠ్యమస్పర్శకంబు ని • రోష్ఠ్యమనుచుఁ
ద్వ్యక్షరద్వ్యక్షరైకాక్ష • రంబులనుచుఁ
ప్రాసగతులంచు శబ్దచి • త్రంబులనుచు
సర్వగురులఘువర్ణ ప్ర • సారమనుచు
వ్యర్థవాక్యావళి విడం • బనముకొఱకె
వ్రాయఁబడినవియెల్లఁ గా • వ్యంబులగునె?
అర్థములతోడ వాక్యంబు • లమరుచుండఁ
జిత్తముఁ గరంచు గతిధ్వనుల్ • సెలఁగుచుండ
భావము సెలంగ రసముట్టి • పడుచునుండ
సమయసముచితవర్ణనల్ • సాగుచుండఁ
బాత్రరూపంబు లెదుటఁ గ • న్పట్టుచుండఁ
దత్తదుచితస్వభావముల్ • తట్టుచుండ
సరణి విడకుండఁ గాఁ గథ • జరగుచుండఁ
బాఠకుల మానసములలోఁ • బడఁగఁ జేసి
నిశ్చయజ్ఞానగరిమనం • దింపఁజేసి
పాత్రపాఠకతతి నైక్య • పడఁగఁ జేసి
మోదమో! ఖేదమో, కష్ట • మో, సుఖంబొ,
ధైర్యమో, దైన్యమో యద్భు • తంబొ, భయమొ,

కోపమో, యీర్ష్యయో, మోహ ♦ తాపభరమొ
యనుభవింపంగఁ జేసియ ♦ య్యాదనులందు
నెల్లధర్మంబులక్షరా ♦ కృతిగఁ జేసి
హృదయఫలకంబులందుఁజి ♦ త్రింపఁజాలు
సత్కావ్యంబెసత్కావ్య ♦ మగునిజంబు.
కలితగంగాప్రవాహావ ♦ గాహనమున
గాత్రముపవిత్రమైకాంతిఁ ♦ గాంచినట్లు
అనుపమానప్రభావది ♦ వ్యాంజనమున
నేత్రములునిర్మలంబులై ♦ నెగడినట్లు
కఠోరతరశాణయంత్రసం ♦ ఘర్షణమున
జీవమణిదీప్తమై విరా ♦ జిల్లినట్లు
పటుతరానలసంపుట ♦ పాక కలనఁ
గనకముత్తప్తమైవన్నెఁ ♦ గన్నయట్లు
సరసకావ్యరసామృతా ♦ స్వాదనమున
హృదయసీమపవిత్రమై ♦ సదమలమయి,
దివ్యమై, తీక్ష్ణమై, సము ♦ ద్దీప్తమగుచు
నిశ్చలానందపదవిసం ♦ ధించుచుండు.
నీనరుఁడుకోరఁదగినదిం ♦ కేమిగలదు ?
విధివిధానంబులెప్పుడుభా ♦ వింపఁబోము
ప్రకృతిసూత్రంబుకరమునఁ ♦ బట్టఁబోము

విశ్వమనియెడు కావ్యంబు ♦ విప్పఁబోము
అంతరాళంబులోనున్న ♦ దరయఁబోము
కాంచెదము నిన్ను కావ్యమా! ♦ కన్నులార
వినియెదము నిన్ను సతతంబు ♦ వీనులార
చదివెదము నిన్ను నోరారఁ ♦ జవులు దేర
మనన మొనరించెదము నిన్ను ♦ మనసు దీరఁ
గడఁగి ధర్మార్థకామమో ♦ క్షంబులనెడి
పూరుషార్థచతుష్కంబుఁ ♦ బొందఁ జేసి
యనితరజ్ఞాన సంపద ♦ నందఁ జేసి
మమ్ముఁ గృతార్థులను జేయు ♦ మా నతంబు !

సంశయము.

ఎవనిగతిభేదమునఁ జేసి ♦ యీ జగంబు
వివిధపరిణామములతోడ ♦ వెలయుచుండు
నట్టి కాలాంతకునకు ని ♦ రంతరునకు
ననితరాధీనగతికి వం ♦ దనశతంబు.
నిత్యమైయద్వయంబయి ♦ నెగడుదాని

నాకృతిగుణాఖ్యాస్వభావ • మైనదాని
నాదిమధ్యాంతరహితమై • యలరుదాని
నఖిలకర్మంబులకు సాక్షి • యైనదాని
నఖిలశక్తులకును మూల • మైనదాని
నఖిలపరిణామకారణ • మైనదాని
నఖిలమును జూచి చూడని • యట్టిదాని
నఖిలమును జేసి చేయని • యట్టిదాని
నఖిలమునునంటి యంటని • యట్టిదాని
నఖిల మగుదాని నవ్యయ • మైనదాని
విమలవిజ్ఞానధను లైన • విబుధు లెల్ల
నైకకంఠ్యంబుగాఁ బర • మాత్మ యనిరి;—
కాని యామూర్తి నేరితిఁ • గాంచ నగునో
తెలిపి చూపఁగ లేక య • దృష్టమనిరి;
పలికి బోధింప లేకని • ర్వాచ్య మనిరి;
అతిశయానుభవంబున • నామహాత్ము
లెది పరమాత్మ యని నిశ్చ • యించినారొ
యావిశేషంబు లెల్ల నీ • యందుఁ గూడ
నగపడుచునుండె నిది యేమి • యద్భుతంబొ?
కాలమా! శాశ్వతత్వంబు • గలదె నీకు?—
దైవమునకును నీకు భే • దంబు గలదొ,

నీవద్వైతంబొ తెలియంగ ♦ నేరకుంటి
నుగము గుర్తించుచునుండె నే ♦ మున్న దింక!
నాత్మనిర్వృతి కెవ్వారి ♦ నాశ్రయింతుః
నెవరి నడుగుదు సంశయం ♦ బెట్లుతీఱుఁ
గాలమా! యించు కాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదుసంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని—
అధికలోకానుభవయుక్తు ♦ లైనవారు
అనుభవంబున విజ్ఞాను ♦ లైనవారు
తెలిసికొన్నంత యడిగినఁ ♦ దెలుపువారు
ప్రకృతిలో ముందు నీకంటెఁ ♦ బడినవారు
పేరుగలవారు, నాకంటెఁ ♦ బెద్దవారు
పుడమి విడనాడి యెచటికో ♦ పోయినారు;
ఉన్నవారెల్ల నాకంటెఁ ♦ జిన్నవార
లెవరి నడుగుదు? సంశయం ♦ బెట్లుతీఱుఁ?
గాలమా! యించుకాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదుసంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని;—
తల నరసియుండె; మేనిర ♦ క్తము హరించె;
చూపులు నశించెఁ; బలుగమి ♦ శూన్యమయ్యె;
నడుము లేవదు; కాళ్లకు ♦ నడక లేదు
శల్యములు సంధులను బాయ ♦ సమయ మయ్యె.

నేను శీత్రోష్ణం బరువెత్తి ♦ లేను గాన
నేను గన్నార నిన్నుఁ గాన ♦ లేనుగాన
నాడు విన్నప మొక్కటు ♦ న్నయది గానఁ
గరుణ నీదీన మానవు ♦ మొఱ వినంగఁ
గాలమా! నివాకించుక ♦ కాలమాగు !
నాదు సంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని;—
తల్లి యొడిలోనఁ జేరి తా ♦ తాయటంచుఁ
బాలు సేతులు గదపుచుఁ ♦ బాలు ద్రావి
చిన్ని చిఱునవ్వు వెన్నెలల్ ♦ చిందువారఁ
గన్ను లరమోడ్చి నిద్దురఁ ♦ గనుటె కాని
నీవు తారుట యే చూడ ♦ నేరనైతి
నాఁటి యవ్యక్తపోలికాం ♦ తరమునుండి
నేఁటి వఱకును మేలుకో ♦ నేరనైతి
నిపుడు నీవొండు గాక నా ♦ కేమి కలదు?
కాలమా ! యించుకాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదుసంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని;
వనవిహారంబులను జేయు ♦ వాంఛతోడఁ
గుసుమసౌరభములఁ గాంచు ♦ కులుకుతోడ
మలయమారుతముల మెచ్చు ♦ మమతతోడఁ
గోకిలాలాపముల విను ♦ కోర్కెతోడఁ

దమిఁ బ్రియాన్వేషణము చేయు ♦ తలఁపుతోనె
తెలిసితెలియనిరీతిని ♦ దిరిగితిరిగి
నావసంతంబు కడచని ♦ పోవుచుండఁ
జోద్యముగ సంతయును జూచి ♦ చూడనైతిఁ
గాలమా ! యించుకాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదుసంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని;—
మోహమృగతృష్ణ యొకవంక ♦ ముసరుచుండ,
విరహపరితాప మొకవంకఁ ♦ గెరలుచుండ,
వేఁడినిట్టూర్పు లొకవంక ♦ వెడలుచుండ,
నుష్ణసంకల్పరుచిరారు ♦ ణోదయములు,
నప్రసన్ననిదాఘసా ♦ యంతనములు,
జాగరీకృతయామినీ ♦ సముదయములు
జరగె నెన్నియొ నాగ్రీష్మ ♦ సమయమందుఁ,
గాని నాకప్పు డీయూహ ♦ కలుగలేదు
కాలమా ! యించుకాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదుసంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని;—
కైరవశ్యామసుందరాం ♦ గంబుతోడఁ
జారువిద్యుద్విలాసహా ♦ సంబుతోడ
మేలిచూపుల నర్ధాంగి ♦ లీల వచ్చి
సమధికానంద బాష్పవ ♦ ర్షంబు గురిసి

చల్లగా మేను మఱపించి ♦ సాగిపోయె
నతిచమత్కృతి నాదువ ♦ స్థావసరము
హెచ్చువేళను దుఃఖాబ్ధి ♦ పూరమయ్యె
నిఁక నితరంబు నామది ♦ కెట్లు తోఁచు?
తోఁచి యిప్పుడు ప్రశ్నింపఁ ♦ జూచుచుంటిఁ
గాలమా! యించుకాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదుసంశయమును ♦ దీర్చిపోదుగాని;—
జీవనకళంకమంతయుఁ ♦ బోవఁజేసి
మానసాకాశవీథి ని ♦ ర్మలముచేసి
కలుషపంకంబు నెల్లనిం ♦ కంగఁజేసి
హృదయకమలంబు నలరించి ♦ పొదలఁజేసి
నాశరద్వాసరంబులు ♦ నడచునాఁడు
విస్మృతవేణిక యగునదీ ♦ విలసనంబు
వెలువడుచునున్న యిసుకతి ♦ న్నెల తెఱంగు
కలసియాడెడురాయంచ ♦ కవ జెడంగు
తనివిదీఱక నిరతంబుఁ ♦ గనుటకొఱకె
మఱగి నీమాటఁ దలపోయ ♦ నెఱుఁగనైతిఁ
గాలమా! యించుకాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదుసంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని;—
నలుగడల మంచుకావిరు ♦ లాలయువేళ

హంసనంస్ఫూర్తి యత్యల్ప ♦ మైనవేళ
దడదడంగూర్చి కంపంబు ♦ దొడరు వేళ
ననల సాన్నిధ్యమును గోరు ♦ నట్టివేళఁ
దమివి శేషించి యసుఖంబుఁ ♦ దార్చు వేళ
మదిఁ గలంగించు నాదుహే ♦ మంత వేళ
ముడుచుకొని కన్నులను మూసి ♦ గడపినాడఁ
గాని యావేళ నాముందు ♦ గతిని గూర్చి
క్షణము స్వైపైన నూహింపఁ ♦ జాలనైతి
నుగము గుఱించుచుండె; నే♦మున్న దింకఁ?
గాలమా! యించుకాగుము ♦ కరుణతోడ
నాదు సంశయమును దీర్చి ♦ పోదుగాని—
నామనోరథగతికి భి ♦ న్నలె ఘటిల్ల
శైశిరము వచ్చెఁ, బ్రకృతియు ♦ సారమయ్యె;
జీవితలతాలవాలంబు ♦ జీర్ణమయ్యెఁ;
బాటవము తగ్గె నాకుల ♦ పాటు దోఁచె;
నాశ కింకను చిగిరించు ♦ నాశ కలిగెఁ;—
బతనశీలంబు లగుజీర్ణ ♦ పత్త్రవితతు
లెల్లఁ దలపోయ మున్ను చి ♦ గుళ్లె కావె?
ముందుఁ దలసూపఁబోవు నా ♦ మోసు లెల్లఁ
బండుటాకులు గాకుండ ♦ నుండఁగలవె?

సంవత్సరాది.

సకలసచరాచరప్రపం • చకము నరయ
నిరత మభినవముగఁ గానఁ • బఱచుచుండు
ప్రకృతికో పరమాత్మకో • పలుకరాని
సర్వశక్తికి మా నమ • స్కారశతము.

మ. కలమా ! నీ విపు డేమి వ్రాయుటకు సం
కల్పించితో ? నేఁటి నీ
కులుకుంజెయ్వులు మైచకచ్చకలు మా
కున్ వింతగాఁ దోఁచె; ను
జ్జ్వలభావస్ఫురణంబునం దభినవ
ప్రాగల్భ్యముం జూపు నీ
జిలుగుంబంగరువ్రాలమోఘవిజయ
శ్రీకంబు లౌఁగావుతన్ !

అస్మదీయమనోభావ • నానురూప
కామగామినీ ! యో లేఖి • నీమతల్లి !
చల్లచల్లగ నటునిటు • జరగ వేల ?
తెల్లముగ మాకు నీజాడ • తెలిసిపోయె.

నాయికానాయకుల నట • నంబు లెల్ల
నెలమిఁ జిత్రింపఁగా మది • నెంచలేదు;
వికృతసందర్శనాలాప • విభ్రమముల
నలరు పురుషులఁ జూపింపఁ • దలఁపలేదు;
జీవితం బంతయును దేశ • సేవఁ గడపు
పుణ్యులచరిత్రమును వ్రాయఁ • బూనలేదు;
బవరమున జయలక్ష్మినో • స్వర్గరమనో
చూఱగొను వీరుల వీక్షింపఁ • జూడలేదు;
ప్రథిత దేశభాషోపద్ర • వంబుఁ గూర్చు
తెంపరుల విమర్శింప నూ • హింపలేదు;
ఘనదురాచారపంకసం • కలితులైన
కుమతులఁ దిరస్కరింప నూ • ల్కొనఁగలేదు,
అవని కపకారకారణు • లైనయట్టి
దుర్మదాంధుల దూషింపఁ • దొడరలేదు;
ప్రకృతితత్త్వాద్భుతగుణాను • భవము గలుగు
ధీమతులచిత్రగతులఁ జిం • తింపలేదు;
విపులవైరాగ్యనిష్ఠాప్ర • విష్టులైన
మౌనులమహాత్త్వ మెఱిఁగించు • మమతలేదు;
కాని, నవరసంబులకు ని • ధానములైన
యిందఱకు నాట్యరంగమై • యొసఁగుచున్న

యిందఱకు నాశలను వెల • యించుచున్న
యిందఱకు నూతనోత్సాహ • మిచ్చుచున్న
యిందఱకు నొక్కరూపుగా • నెదుట నున్న
యట్టి నూతనసంవత్స • రాదిఁ గూర్చి
లేఖినీ ! వ్రాయఁదలఁచుకో • లేదె? చెప్పుమ !

* * * * * * *

క. వ్రాయుము నిర్మలభావవి
ధేయమ్ముగ బుధజనాతి • ధేయముగ జగ
ద్గేయమ్ముగ లలితసుధా
పాయమ్ముగఁ బారకర్ణ • పణపేయముగన్.
ప్రమదమందానిలాంకూర • పటలితోడ
లలితకుసుమపరిమళ • లహరితోడఁ
గలితనవమంజరీలతా • గణముతోడ
సమితఫలపుష్పఘునతరు • సమితితోడఁ
దనరు నుపవనముల, మహా • వనములందు,
నలరు పొదరింటిచల్లని • నెలవులందు,
జలజవిలసితకాసార • తలములందు,
బలియు చక్కనిపచ్చిక • బయళులందు
నెసఁగెడు మనోజ్ఞభావంబు • నెంచుకొనుచు
వనితరానందలీలల • నాడుకొనుచు

భ్రమరఝుంకారములతోడఁ ♦ బాడుకొనుచుఁ
బ్రకృతిచిత్రింబులను గానఁ ♦ బఱచుకొనుచు
వనరమం గూడి క్రీడింప ♦ వచ్చినట్టి
తరుణసుందరమూర్తి మా ♦ ధవునిఁ గూడి
వచ్చినది నేఁడు నూతన ♦ వత్సరంబు.

* * * * * * *

అస్మదీయసుఖస్థితు ♦ లందుఁ గాని
యతిఘుతరకష్టకాలంబు ♦ లందుఁ గాని
యరనిముసమైన మము ♦ విడనాడకుండ
నీడపోలిక నెప్పుడు మా ♦ తోడఁ దిరిగి
కాలవశమున నేఁడు మా ♦ కనుమొఱంగి
పూర్వవత్సర మెచటికో ♦ పోయె ననుచు,
దానితోఁగూడఁదలచూపి ♦ దర్శిమఁగాంచి
పొదలు నాశాలతలు తెగి ♦ పోయె ననుచు
డెందములఁగుందువడి దిగు ♦ లొంద నేల?
దానిపోలికనే పూని ♦ దానివెనుక
దానిసర్వస్వమునకు స్వ ♦ త్వంబుఁగాంచి
దానియధికారమున నిల్చి ♦ దానిగతినె
కలసి మిమ్ముల్ఁ దనవారిఁ ♦ గాఁగ గ్రహించి
భావుకానోన్యబంధుసం ♦ బంధభావ

బోధకంబుగఁ దానెమి ♦ మ్మిత్రులను జేర
వచ్చినది గాదె నూతన ♦ వత్సరంబు!
కాని, యొకచింత యున్నది! ♦ దాని నిదియు
దీని నదియును జూడఁగా ♦ లేనిగతికిఁ
దలఁచి తలఁచివిచారింప ♦ వలసినదియొ.
కడచిపోయిన వత్సర ♦ గర్భమందుఁ
గలసిపోయినసంస్థితి ♦ గతులయందు
జరగిపోయిన కార్యసం ♦ చయమునందు
మనసుపోయినచోఁ బోవఁ ♦ జనును గాక,
మనకు నాస్థితి మరల రా ♦ దనుట నిజము;
మనము నచటికిఁబోఁజాల ♦ మనుట నిజము.
ఏరు గతమున కొక యుప ♦ కారమైనఁ
జేయునది లేదు; కాన నా ♦ చింత మాని
హృదయముల నాశలను వెల ♦ యించుచున్న
యట్టి యీ వర్తమానంబు ♦ ననుసరించి
యొదవనై యున్నభావిఫ ♦ లోదయమున
కెదురుసూచుచు ముందుఁబో ♦ వుదముగాక!
అనయ మెలమావిలేఁజిగు ♦ రాకె మెసవఁ
దలఁపుఁగాంచుట కోకిల ♦ తప్పు గాదు;
ఎపుడు వికసించియేయుండ ♦ నిచ్చగించి

సంభ్రమించుట తమిస్రదో ♦ సముత్ర గాదు;
ప్రకృతిసంబంధులగు జీవు ♦ లకు సహజంబు
భావ మాశార్ద్రమగుట స్వ ♦ భావికంబు.
అవనతోన్నతగతుల కా ♦ శాభిరతులె
కారణము లని, పరిణామ ♦ కాలమందుఁ
గష్టసుఖదాయకము లని ♦ కాంచి, వాని
నెవఁడు మొదలంటఁ దెగఁగోయ ♦ నెంచఁగలఁడు?
జీవులప్రచారములకు, నా ♦ శావకాశ
విస్తృతికి, వర్తమానభ ♦ విష్యములకు
నన్నిశసంబంధబాంధవ్య ♦ మమరుఁ; గాన
సాగిపోయిన పూర్వవ ♦ త్సరముకంటె
నరుగుదెంచిన యీ నూత ♦ నాబ్దమందె
యెల్లవారలకును బ్రేమ ♦ హెచ్చుఁగాదె!

* * * * * * *

"క్రొత్త యొక వింత యని యెంచు ♦ కొనుటెకాని,
జగతికిం గ్రొత్త యున్నదే? ♦ సాధులార!
సరిగ దినములలోన మా ♦ సములలోన
సమదు ఋతువులలో నయ ♦ నములలోనఁ
గాలములలోన నొక్కటే ♦ గతిని గాంచి
తలఁగి చున్న ప్రమాదివ ♦ త్సరముకంటె

నేఁగుదెంచిన యానంద ♦ మెంత గొప్ప ?
జరిగిపోయిన యట్టి వ ♦ త్సరమునకును
వచ్చి జరగుచునున్న యీ ♦ వర్షమునకు
నెంచి చూడంగ వ్యత్యాస ♦ మేమి కలదు ?
కాలగతికిని భేదంబు ♦ కలదె ?"—యనుచుఁ
జెప్పుచుందురు కొంద ఱ ♦ చ్చెరువుగాఁగ
విశ్వసింపంగఁ జెల్లునే ♦ వీరిమాట ?
కాలపరిణామములు కాన ♦ వాలువైచి
ప్రకృతి కన్నారఁగాఁ గనం ♦ బఱచుచుండఁ
దెలిసి యెవ్వాఁడు కాదని ♦ పలుకఁగలరు ?
అస్మదీయాక్షు లనృతంబు ♦ లందు లేనిఁ
బ్రక్కమీఁదనె యటునిటు ♦ పడుట మాని
లలితగతిఁ బ్రాఁకుచుండు బా ♦ లకునిఁ జూచి
తప్పటడుగులఁ దిరుగాడు ♦ దారి మాని
పరువులెత్తుచునుండు డిం ♦ భకునిఁ జూచి
జనని చెంగటనే యుండు ♦ కొనుట మాని
సఖులతోఁ గూడి యుండు కొం ♦ డికనుజూచి
మంటిలో వ్రాసికొను నోన ♦ మాలు మాని
బాలబోధను చదువు శా ♦ బకునిఁ జూచి
చదువు సాములు నేర్చుకోఁ ♦ జనుట మాని

వలపుజవరాలిఁ జేరు జ ◆ వ్వనునిఁజూచి
భవనమున భార్యతో నొంటి ◆ పాటు మాని
తనయులం గాంచు బిడ్డల ◆ తండ్రిఁ జూచి
యంతయును నాది యని దొర్లు ◆ నాస మాని
ముక్తికై చూచు ముక్కాలి ◆ ముసలిఁ జూచి
ముఖ్యముగ వారిదరి కేగి ◆ ముచ్చటించి
కాలగతికిని భేదంబు ◆ కలదొ, లేదొ
తిరిగిపోవక వలసినఁ ◆ దెలిసికొనుఁడు !

* * * * * * *

నిన్న నేఁడును నొకరీతిఁ ◆ జన్ననైన
జీవులకుఁ గ్రొత్తయే చేసి ◆ పోవుచుండు.
రాజ్యములఁ గ్రొత్త, సమయధ◆ర్మములఁ గ్రొత్త,
పాత్రములఁ గ్రొత్త, నెఱనడ ◆ వడులఁ గ్రొత్త,
గుణములం గ్రొత్త, పలువలు ◆ కులను గ్రొత్త;
వేసములఁ గ్రొత్త, యాచార ◆ విధులఁ గ్రొత్త,
చనువులం గ్రొత్త, కవితార ◆ సములఁ గ్రొత్త,
దినదినంబును గ్రొత్తయై ◆ తనరుచుండు.
నూత్నజీవధర్మాసక్తి, ◆ నూత్నశక్తి,
నూత్నవైభవసంపత్తి, ◆ నూత్నవృత్తి,
నూత్నమార్గానుగతబుద్ధి, ◆ నూత్నసిద్ధి

నూత్నభావోదయమున నే • నూలుకొనును ;
గానఁ బ్రకృతియో పరముఁడో • కరుణఁ జేసి
జీవులకు నూత్నమతి దయ • చేసియుంట
నిట్టిసంవత్సరాదు లె • న్నేని జనిన
మనకు నీవత్సరాది నూ • తనమె యయ్యె.
నెల్లవారల హృదయముల్ • పల్లవించె;
మరల నాశాలతలు పూచి • పరిమళించె;
జనుల కెల్లను నూతనో • త్సాహ మొదవె;
నవ్యభావోదయం బయ్యె • నరులలోన.
జనుల జీవమానమున వ • త్సరమొకండె
యరయ సర్వప్రధానమై • వఱలుఁ; గాన
జీవితంబున నొకయేడు • చెల్లిపోయె
ననుచుఁ బెద్దలు తమధర్మ • మాచరింప,
వయసు వెలయింప నొకయేఁడు • వచ్చె ననుచు
నలరి బాలురు పెద్దల • ననుకరింప,
నేఁడు గడచిన ఫల మింత యెఱుఁగలేమి
జనమాత్రులు పండుగలె చేసి • సంతసింప;
నందఱకు నన్నిరూపులై • యుపతరించి
యుత్సవముఁ గూర్చుచుండె సం • వత్సరాది.
ఉదయభానుని కోమల • మృదుకరముల

దరవికసితాబ్జినీనవ ♦ పరిమళములఁ
జారుశీతలమందస ♦ మీరణములఁ
గలవిహంగకలాలాప ♦ కలకలముల
నిట్టులంబుగ నాశలు ♦ నిండియుండె.
నేక్షణంబునగతవర్ష ♦ మిట్టిచనియె
నేక్షణంబున నవవర్ష ♦ మేఁగుదెంచె
నాక్షణం బెప్పు డేరీతి ♦ నరిగినదియొ
యెట్లు మాఱిచి మాఱెనో ♦ యెవ్వఁ డెఱుఁగు?
జననమరణంబులకు నట్టి ♦ క్షణమె కలదు;
జాగరస్వప్నముల కట్టి ♦ క్షణమె కలదు;
ఆక్షణం బెట్లుగా మాయ ♦ మైన నేమి?
గతవినూత్నవర్షములకుఁ, ♦ గాలగతికిఁ
దిరుగు లేకుంటఁ జూపులు ♦ వోరకున్నఁ
బ్రజల కిప్పుడు కలిగిన ♦ బాధ యేమి?
ప్రభునవంతరమునఁ గుమా ♦ రప్రభుండు
పైతృకపదం బధిష్ఠింప ♦ వచ్చినప్పుడు
లోకమునకును గలిగిన ♦ లోప మేమి?
కాని, గతమునకంటె నా ♦ గతముఁ గూర్చి
సంశయంబులు పుట్టుట ♦ సహజ మరయ.
" పూర్వవత్స[illegible] మేరీతిఁ ♦ బోయినదియొ

మరల రాకుంట దానికి • మార్పు లేదు;
మనల లోఁగొని, మనలోఁడ • ననుగమించు
చున్న యీయేటిగతి యెట్లు • లుండు?" ననుచు
మనుజులకు సంశయము తోఁచు • మాట నిజము.
ప్రజలజీవితము లను కా • వ్యంబులగుచు
వఱలు సర్గలవంటి వీ • వత్సరములు;
జరగిపోయిన వత్సర • సమితి నెల్లఁ
జదివి వైచిన సర్గల • జాడ విడిచి
వానిలోఁ గన్న సుఖదుఃఖ • భావములను
నెడఁదలోఁ బెట్టుకొని మాఱి • పడెద రేల?
వచ్చు సర్గను నే కత • పట్టు గలదో
చల్లఁగాఁ బత్త్రముల విప్పి • చదువుకొనుఁడు!

ప్రకృతిప్రబంధకర్త.

దేవదేవ! మహాత్మ! త్వ • దీయదివ్య
భాషబోధకవిశ్వప్ర • బంధమందు
నెపుడు శ్రీరామచుట్టిరి? • వెచటఁజిత్ర
ించవలెనని వ్రాసిము • గించినావు?
మొదలు తుది లేని నీగ్రంథ • మును సతంబు
నెంతచదివిన, నెంతయూ • హించుకొన్న
నెవ్వ రీకావ్యమును రచి • యింపు మనిరొ
యెవరికీకృతి నొసఁగితో • యెఱుఁగ రాదు.
సుమధురమనోజ్ఞమృదుపదా • ర్థములతోడఁ
బ్రస్ఫుటప్రౌఢరుచిరభా • వములతోడ
సలలితస్నిగ్ధసౌలభ • శైలితోడ
నీప్రబంధంబు సర్వంబు • నిండి యుండె
నీప్రబంధంబె సర్వమై • నెగడుచుండె
నిట్టిసత్కావ్యమును రచి • యించునూహ
మనఘ! యెప్పుడు కలిగిన • దయ్య నీకు?
ఆకసంబున నోంకార • మైనయపుడొ?
విపులగతి రేఁగి వాయువుల్ • వీచినపుడొ?

కేలి క్రీడాశతంబు పొట్రై • కెరలినప్పుడో?
ఉదకము కసోర్తరంగమై • యొదవినప్పుడో?
భూతపంచకమై భూమి • పుట్టినప్పుడో?
మింటఁ జుక్కలుమిలుమిలు • మెఱిసినప్పుడో?
ధరణి జీవులు కన్నులఁ • దెఱచినప్పుడో?
యెప్పుడు మొదలిడితో తెల్పు • మీ మహాత్మ!
సర్వరక్షక మంగళా • శాసనముగ
నీవు తొలుదొల్త నిర్మించిన • నిరుపమాన
దివ్యగీతంబు నీదయా • దృష్టిఁజేసి
యేసుక్రీస్తుముందు గానంబు • చేసినాఁడో
యాతఁడేగద ధన్యాత్ముఁడై • నవాఁడు.
సదయ! సచరాచరప్రపంచము సజీవ
హృదయభావప్రబోధార్థ • మెల్లయెడల
నెన్నియెన్ని కీర్తుల భాష • లున్నయవియు
యన్ని భాషలనలరారు • సకలమునకు
సకలమును నిండియున్న నీ • యపారకావ్య
మప్రగతిఁ బఠియింపుమై • యలరుచుండె.
అకటను! నీవచియించిన • యదియు వేద;
ఘోరయు నీవాక్రితలను నెంచుఁ • దయను లేదు;
చిన్న చిన్ని పిల్ల నవ్వ • నీమహాత్మ

గ్రంథకర్తలకును గ్రంథ • కర్త వీవు.
అమలతర మైన నీప్రబం • ధమునఁ దక్కఁ
వనసుఖావహముగఁ జల్లఁ • దనముఁ గూర్చు
మలయమారుత మెచ్చోట • మలయుచుండు?
నేత్రపర్వంబుగాఁగ వె • న్నెలలఁ గాయు
చందురుం డెందువాహ్యాళి • సల్పుచుండు?
శ్రుతివిమోహనముగ దివ్య • రుతులఁ దేల్చు
విహగసంతాన మేయెడ • నెలయుచుండు?
జిహ్వ కింపగు రుచులచేఁ • జెలఁగుచుండు
సరసవాహిను లెచ్చట • జరగుచుండు?
ఘ్రాణతర్పణముగను సు • గంధ మొసఁగు
కుసుమవిసరంబు లేకడ • నెసఁగుచుండు ?
కవులు నిన్ననుసంధించు • కాంక్షఁ జేసి
కావ్యములు వ్రాయుచుండు టొ • క్కటియె గాని
యూహకోలఁది వర్ణించుట • యొకటె కాని
ప్రకృతిమర్మంబు గ్రహియించు • పాటివారె ?
ప్రకృతిమాయల కెందులోఁ • బడనివారె?
ప్రకృతి కెల్ల సనీతుఁ డౌ • ప్రభుని నిన్నుఁ
బ్రకృతిఁ జేబంతిగాఁ బట్టు • ప్రభుని నిన్నుఁ
బ్రకృతిశాసన మొనరించు • ప్రభుని నిన్నుఁ

ప్రకృతియందెల్ల నిండిన ♦ ప్రభుని నిన్నుఁ
నూహసేయుటకేని వా ♦ రోపఁ గలరె?
వారు కవిజాతిలోఁ జేరు ♦ వారె కాని
నిన్ననుసరించి వ్రాయఁగా ♦ నేర్తు ననుట
సాహసముగాదె కవిరాజ ♦ చక్రవర్తి!
అనుపమంబైన నీదు కా ♦ వ్యంబు నిట్టు
లెట్టియోజనతో వెల ♦ యించినావొ
యెంత యోజించుకొన్న నా ♦ వంత యైన
హృదయనయనంబులకు గోచ ♦ రింపకుండె.
నేను తరియించు తెరువను ♦ నియతిఁ గాని
యాత్మశక్తిని బ్రకటించు ♦ నాసఁ గాని
లోకములు మెచ్చుననెడిలో ♦ లుపతఁ గాని
నాకు యశమబ్బుననుచింత ♦ నమునఁ గాని
యర్థసంగ్రహణాపేక్ష ♦ నంది గాని
యీమహాకావ్యమును రచి ♦ యించినావె?
జగములఁ దరింపఁజేయంగఁ ♦ జాలునీకు
నఖిలశక్తులకును మూల ♦ మైననీకు
సకలముఁ బ్రశంస సేయంగఁ ♦ జాలు నీకు
లోకమంతట నిండి వె ♦ లుంగు నీకు
నందగారాని పరమార్థ ♦ మైన నీకు

విశ్వమయ ! విశ్వమందు నీ ◆ విపుల కావ్య
మఖిలజీవులు గూడని ◆ రంతరంబు
నెంతొ సంతోషముగఁ బఠి ◆ యించుచుండఁ
గాంచనీ కెంత యానంద ◆ గరిమ కలదొ
కొలఁదివెట్టి వర్ణింపఁగాఁ ◆ గలమటయ్య !
దివ్యమగు సౌందర్య ! యోకవి ◆ రాజచంద్ర !
ఎన్నిజన్మాంతరంబులో ◆ యెత్తి యెత్తి
యెచట దొరికిన నచ్చట ◆ నేగ్రహించి
యిమ్మహాకావ్యమును పఠి ◆ యించుచుంటి
మార ! యెప్పటి కప్పుడే ◆ యభినవముగ,
సలిమనోహరముగ, సుర ◆ సాశ్రయముగ,
సత్యముగ, సార్థకమ్ముగ, ◆ సమధికముగ,
సద్వచన సమన్వితమ్ముగా, ◆ సలలితముగ
ననుభవంబునకుం దోఁచు ◆ నంతె కాని
వినుఁ గొంకింతయుఁ గలుగ దే ◆ వింత యేమొ!
కొక్కొరోయని తొలికోడి ◆ కూసినపుడు
తొలుదెసఁ బ్రభాతకాంతులు ◆ దోఁచినపుడు
కులుకు పెల్లుగఁ బక్షులు ◆ పలికినపుడు
విరుల తావులఁ బూవులు ◆ విరిసినపుడు
తతఁజాభ్రగతి మెఱుఁగయుచు ◆ సమగునపుడు

వెడలి ప్రత్యూషపవనంబు • వీచినప్పుడు
పూర్వరాగంబు కుంకుమఁ • బూసినప్పుడు
చివురు లాకాంతి నైక్యంబుఁ • జెందినప్పుడు
కూసి కోకిల కన్నెఱ్ఱ • చేసినప్పుడు
పొడుపుఁగొండపై నెఱపొద్దు • పొడిచినప్పుడు
తరణికిరణంబు లవనికిఁ • దిరిగినప్పుడు
మెచ్చి తామరమొగ్గలు • విచ్చినప్పుడు
బాలభానుండు మింటిపైఁ • బ్రాకునప్పుడు
జరగినకొలంది నీడలు • దరియునప్పుడు
తలకు సూటిగ దినమణి • నిలిచినప్పుడు
తరలి పడమటిదెసఁ బ్రొద్దు • తిరిగినప్పుడు
నాస విడి చాయ పెడమొగ • మైనయప్పుడు
నపరగిరి ధాతురాగంబు • లలమినప్పుడు
నపరవారిధి మిలమిల • లాడునప్పుడు
కనకకాంతుల నీరెండఁ • గాయునప్పుడు
నిట్టె పవ లంతయున్న దుద • ముట్టినప్పుడు
మిన్ను తనభాగ్యమణి దాఁచు • కొన్నయప్పుడు
వెలుఁగుఁ జీఁకటియును గాక • వెలయునప్పుడు
నఖిలజగతిఁ దమోలత • లలమినప్పుడు
పొలుపుగా మింటఁ బూవులు • పూచినప్పు

డాశ లన్నియు నేకంబు • లైనయపుడు
మిణుగురుంబురుల్వ లెగయుచును • మోతపెనపుడు
నించుమించుగ నెల యుద • యించినపుడు
వెలఁదివెన్నెలకుప్పలు • పరచినపుడు
నలుదెసలు చూచి కలకల • నవ్వినపుడు
కలువపూవుల నెత్తావు • లొలసినపుడు
దేవ ! యెక్కడప్పుడో ? దిన • దినమునందు
గాఢనిద్రను బొందిన • గడియయేమొ
కాని నిక్కంబుగాఁ గల • లోనఁగూడ
నవరసాశ్రయ మగునీయ • నంత కావ్య
గతులు సూచుచు నానంద • గరిమఁ గాంచి
చదువుకొనుచుందు మొకపంత • చవులుదేర.
చదివినకొలంది మాకు నో • సదయహృదయ
దినము నీమీఁది భక్తి వ • ర్ధిల్లుచుండు.
ప్రబలగౌరవమో యని • ర్వాచ్యమైన
ప్రేమయో మాహృదయవీథిఁ • బెరుఁగుచుండు
నేమహాకావ్యమును బఠి • యించునప్పు
డామహాకావ్యకర్తపై • ననుపమాన
భక్తిగౌరవప్రేమముల్ • ప్రబలుచుండు;
సదిగదా యుత్తమోత్తమ • మైనసుకృతి !

అట్టిమహిమంబు నీకావ్య ♦ మందె కలదు,
అట్టిరచనాప్రశస్తి నీ ♦ యందె కలదు,
కాన, త్రికరణశుద్ధిగా ♦ గౌరవించి
దేవ! నీమీఁదిప్రేమ వ ♦ ర్ధిల్లఁ గోరుదుఁ
బ్రవిమలజ్ఞానసంపత్తిఁ ♦ బడయఁ గోరుదు
నవ్యమానంద పరిపూర్తి ♦ నందఁ గోరుదు
నెప్పుడు నీకావ్యమే పఠి ♦ యింతు మయ్య!
పఠన మిట్లు సేయఁ జేయ నె ♦ ప్పటికి మేము
దీని ముగియింపఁగల మయ్య! ♦ దేవదేవ!
ఇమ్మహాకావ్యజలనిధిలో ♦ నెంతకాల
మీఁది యవ్వలియొడ్డున ♦ కేఁగఁగలము?
ఈవలావలి యొడ్డులు ♦ దెచటికేనిఁ
గష్టపడి యెట్టులో చేరఁ ♦ గలమయేనిఁ
దీరమునఁ గూరుచుండి నీ ♦ దివ్యకావ్య
మహిమ యెంతటిదో యొక్క ♦ మాటలోనె
యింతలో నంతయును గ్రహి ♦ యింపఁగలము
కాని తొలిగాథ తెలియంగ ♦ రానిమాకు
నవల నేమున్నదో చూచు ♦ నంతకంటె
నాదిఁ గాంచుటకే యూహ ♦ యనేకమయ్యె
సత్వశాంతదయాపర ♦ సాధుహృదయ!

ప్రేమ

ప్రేమమున లోకముదయించె • నేమొ? కాక
ప్రేమమే లోకమునఁ బుట్టె • నేమొ? కాక
ప్రేమ లోకమయంబయ్యె • నేమొ? కాక
లోకమే ప్రేమమయమైన వె • లుంగు నేమొ!
ఏమయిన నేమి, కొంచెమూ • హించిచూడఁ
బ్రేమమయుఁ డీశ్వరుఁడు; సృష్టి • ప్రేమమయము;
ప్రేమమయులెల్ల జీవులు • ప్రేమయొక్క
పావనంబైనదని బోధ • పడుచునుండె.
అంతరంగము నిండి తా • ల్యాడు నేది?
యితరభావంబులను చేర • నీనిదేది?
కష్టసుఖముల భేదంబుఁ • గననిదేది?
ప్రతివిధానంబునకు నాన • పడనిదేది?
యవిరతానందదాయక • మైనదేది?
యదిగదా యుత్తమోత్తమ • మైన ప్రేమ.
అట్టి ప్రేమంబునకు విష • మమృతమగును;
కాలకాకోదరము పూల • మాలయగును;
దారుణారణ్య మభినవో • ద్యానమగును;

జ్వాలనఖండం [illegible] • [illegible]మగును;
[illegible] • [illegible]మగును;
[illegible] • [illegible]మగును;
వ్యాప్య[illegible] • [illegible]మగును;
సత్యశ్రీమహా[illegible] • నెట్టియెదుట
సత్యశ్రీ[illegible] • నెట్టియెదుట
సత్యశ్రీమహా[illegible] • నెట్టియెదుట
సత్యశ్రీ[illegible]కాపథాకంబు • నెట్టియెదుట
సత్యశ్రీమన్మహేంద్రంబు • నెట్టియెదుటఁ
గలుషకామాంధకారంబు • నిలువఁగలదె?
నిర్గతక్రోధదావాగ్ని • నిలువఁగలదె?
ఖలవిలోభపతంగంబు • నిలువఁగలదె?
నీచమోహావికారంబు • నిలువఁగలదె?
నిష్ఠురమదోన్మత్తేభంబు • నిలువఁగలదె?
నింద్యమాత్సర్యవిషఫణి • నిలువఁగలదె—
ధన్యమగుసత్యశ్రీమహాశ్రీ • పంచకమున
కమరపట్టణ మొక పల్లె • యైనఁగాదు;
హాస్తవేసత్యశ్రీపుర • సాలయమున
కంబునిధి యొకశీకర • మైనఁగాదు.
వేయుగన్నులవెలయు నా • పేరిమగతులఁ

గన్నుగవతోడ నెవ్వాఁడు • గాంచఁగలఁడు?
తూరుపునఁబుట్టి మిన్నెక్కి • తొంగిచూచి
యద్రిఁబొంగించి కువలయ • మలరఁజేసి
కమలజాండకటాహంబుఁ • గలయఁ బ్రాఁకి
చలువలనుగుమ్మరించి ప్ర • శాంతి నెసఁగు
పావనప్రేమచంద్రికా • పటలమందు
నెంతయమృతంబుగలదొకో • యెవరికెఱుక?
యెంతమాధుర్యమున్నదో • యెవరికెఱుక?
యెంతలావణ్యమున్నదో • యెవరికెఱుక?
యెంతయానందమున్నదో • యెవరికెఱుక?